

حل الاشكال في مباحث الجزء الاختياري

مؤلفي

انطاكيه علماسدن باجه جي زاده الحاج محمد رشدي

محل فروختي — بايزيده مسافر خانه تحتده (٢٥) نومرولو
قوندره جي محمد اوسته نك دكانيدر

معارف نظارت ومطبوعات اداره عليه لينك رخصت
رسميه ليني حائزدر

نومرو (٥٢٠) في ٧ ايلول سنه ١٣١٨

مطبعه قوندره

فياني ١ غروشدر

مطبعه قوندره

١٣٢١

حل الاشكال في مباحث الجزء الاختياري

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد واله وصحبه اجمعين .
اشبو رسالہ میں تریبیدن مقصد داعیہم عصر ہایوں ملوکاہ لری معارہدہ
مشہود عیون شکران اولان کمال ترقی اعتباریلہدہ عطہ بحشای اعصار
اولان شہریار معارف پرور السلطان العاری ﴿عبدالحمید﴾ خان ثانی
اودمر حصر تلریک سایہ ہایایہ حلاوت ہایلریدہ بوعد حقیر یہی انطاکیہ
علماسدن ومتحصصین دعا کو باندن یاچہ حی زادہ الحاح محمد رشدی
پر تقصیر اکابر علمانک حرؤ اختیاری حقدہ شمہدی بہ قدر توصیح
وتدین بیورمش اولدقلری حقائق دقیقہ بی راہین ملرمہ سلیلہ جمع
ایدہرک ر مقدمہ و اوج مقالہ و رحمتہدہ بیسایہ حامہران اولدم .
ومن الله التوفيق .

~~~~~

مقدمہ

انسان نامی حائر اولان مخلوق مکرم احسن تقویم اوررہ حلق ایدمش
ورطاقم اوامر و تکالیف الہیہی امر اولدی بی اوررہ احرا و ایبا ایچون
چاشمقلہ مکلف طوتلمشدرکہ بواندہ کی اقدام ومحاهدات ہسہ یا
رضاء اللہہ موافق طہور ایتمسلیلہ عاملی سعادتہ نائلتہ کامکار یا جود رضای
آلہی بہ محالف حرکاتہ اقترا بی سنیلہ درکات سفلیہ بہ گرفتار ایلر .
ایمدی حرؤ اختیاری محشدہ ادہان قاصرہ اساسیہدہ حصول یافتہ اولان
برطاقم طبقہ شہاتی ارالہ ایدرک تکالیف الہیہک بہ دیمک اولدی بی

وَابْرُكْ أَحْرَاسِنْدَه اَعْمَال وِحْرَكَاتِ اِنْسَانِيَهْكَ اَصْل حَرِيَانِ اَيْلِدِيْكَ
وَحَسَبَاتِ وَاَعْمَالِكَ هِي بُولْدَه وَحُود بُولْدِيْ شَرَح وَتَفْصِيْل اَيْدِيْلَه حَكْدَر .
حَرْوْ اِحْتِيَارِي هِي دِيْمَكْدَر؟ بُونِي لَاقِيْلَه اِدْرَاكِ اِيْجُون ، اَوَّلَا مَعْلُومَاتِ
آتِيَهِي بِيْلْمَكِ اِيْجَانِ اَيْدَر .

عَنْدَكَ قَلْبَه طَرْفِ مَعْمُودِيْنَ الْقَسَا اَوْلُوبِ وَاِرْدَاتِ اَلِهِيَهْ نَامِي وِيْرِيْلَانِ
رَشِيْ وَاِرْدَرِكِهْ عَدَالَمَلْمَا نُوْكَ مَدَاْ اَعْمَالِ اِطْلَاقِ اَوْلُور . اَيْشْتَه بُو
وَاِرْدَاتِ اَلِهِيَهْ اَوْلَانِ مَدَاْ اَعْمَالِ قَلْبِكَ اِطْرَافَه طَاْعَلُور . بُوْكَادَه
« هُوَ اِحْس » تَعْبِرِ اَوْلُور . بُوْهُوَ اِحْس اَيْسَه وَحُودِ اِنْسَانَه اَشْتَارِ
اَيْدَه رِكِ حَوَاطِرِ حَصُوْلَه كَثِيْر . حَدِيْثِ الْمَسْ نَامِي وِيْرِيْلَانِ اِدْرَاكَاتِ
اِنْسَانِكَ شَهَابِي تَحْرِيْكَ رَحْمَانِي يُوْحَسُهْ شَيْطَانِي اَوْلِدِيْ حَقْدَه
فَكْرِيْ تَمِيْحِ اَيْلَه بُوْلَرْدَنْ رِيْسِي تَرْحِيْجَه سُوْقِ اَيْتَدِيْرِرِكِهْ نُوْتَرْحِيْجِدَنْ
عَرَمِ وَقَصْدِ وَحُودَه كَلِيْر . نُوْعَرَمِ وَقَصْدِ قَطْعَه سِنْدَه عِنْدِكَ نَحَاسَه وَمَعَانَه
اَوْلُوبِ اَوْلَمِيَهْ حَمِي بَيْنِ الْعُلَمَاءِ مُخْتَلَفِ « هِي رَمْسْتَلَه اَيْسَه دَه اَصْحِ اَوْلَانِ
مَثَابِ وَمَعَانِ اَوْلَمِيْدَر . چُونَكِهْ حَدِيْثِ شَرِيْهْدَه « بِيَّةُ الْمُؤْمِنِ حَيْرٌ
مِنْ عَمَلِه » بِيُوْرَلْمَشْدَر .

مَثَلًا رَكِيْمَسَهْكَ قَلْبًا عَايَهْ مَالِكِ اَوْلُونْدَه تَصَدُقِ اِيْتَمَسْكَ وَحِجَه كِيْتَمَسْكَ
يَيْدَه بُولْمَسِي عَدَالَهْ عَمَلْدَنْ حَيْرِلِيْدَر . رِيْرَا عَمَلَه رِيَا قَارِيْشُور .
فَقَطْ قَلْبَه رِيَا قَارِيْشَمَار . اِنْكِ اِيْجُوْدَرِكِهْ دِيْكَرِ حَدِيْثِ شَرِيْهْدَه دَحِي
« اَمَّا الْاَعْمَالُ بِالْبَيَّاتِ » بِيُوْرَلْمَشْدَر . حَتِيْ اِمَامِ مَالِكِ رَحْمَهْ اَلَلَهْ مَكَّةْ مَكْرَمَهْ دَه
اِقَامْتَنْ مَدِيْسَهْ مَوْرَهْدَه اِحْتِيَارِ اِقَامَتِي تَرْحِيْجِ اِلْمَدِي . سَبْتِ تَرْحِيْجِ
اَيْسَه بِيْتِ مَعْظَمِ اَوْلَمَقِ مَسْأَلِيْلَهْ مَكَّةْ مَكْرَمَهْدَه بَرَكَاَهْ قَصْدِ اَيْدَنْ كِيْمَسَهْ
حَقْدَه بِيْكَ كَسَاهْ يَارَلْمَسْدَنْ وِنَلَادِ سَاْزَهْدَه بُوَيْلَه اَوْلَمَامَسْدَنْ .

استطرداً شورا سیدہ بیان ایدہم ، امام محمد انہ امام ابی یوسف قولہ کورہ قلہ کلان شی ایلہ انسان مؤاحدہ اولمار نا کہ آناری خارجہ چیقمدقحہ ستون عناق و طلاق واستثنایہی انشاء اللہ لعطی و نکاح و بیع و شرا مسئلہ لری بولک اور ریسہ در . اعردن چیقانی قولاعک ایشتمسی شرطدر . حتی عارده قدا تصحیح حروف امام اعظم عدیدہ کافی کورلدیکی حالہ امامیہ کورہ قولاعک ایشتمسی لارم کلہ حتی ادعا اولمشدر . چونکہ شریعت مرده حکم طاہرہ در .

کلہم صدہ عدک عرم وقصد نقطہ سده مثاب و دوچار محاسبہ و عتاب اولسیدہ بعد التمکر عرمدہ ترجیح کویستریسی سدیلہ در . انسانی حیوانات سائرہ دن نائتمریق درحہ مکرمیتہ اصعاد ایدن قوہ مبردہ ایشہ بودر . بوفکر ترجیح حیوانات سائرہ مہقوددر ، السابک عبری حیواناتدہ یالکر حسسات حیوانیہ واردر کہ بودہ ردن تخلی نما اولمقدہ در . ر حاموس باوریسک طوعمہسی معاف یورمک یلمسی ویریلجک یورطہ دن چقمار چقمار دانہ آرامیسی بیامرہ رمثال تشکیل ایدہ یلیر . بوحساسیتک حیواناتدہ ردن مسط اولسک حکمتیدہ حیات حیوانیہ لریک قیصہ اولسہ مدیدر . عمر نثرک اورون اولسدن ناشیدر کہ انساہ علم تدریجی ویریلور حتی سن مکلفیتہ یعی اون نش یاشہ قدر السابک مؤاحدہ اولمامسیدہ بوحقیقتہ مدیدر انسانی حیوانات سائرہ دن تهریق ایدن خاصہ نمیرہ حقدہ دہ علمای حقیقون پک مشقار چکمشاردر . یالکر سعدالین ہارانی رحمہ اللہ حیوانات سائرہ بوفکر ترجیح دن محرومیتی سدیلہ یالکر کیندیکی بولی حسن ایدہ ییلدیکی حالہ انسان فکر ترجیح سدیلہ انکی بولک قیصہسی اختیار ایتمک خاصہ سدہ مالک بولدیعی بیان ایلمش و انسانی حیوانات سائرہ دن تهریق وتمیز ایچون آسحق بوقدرلہ تعریف بیورہ مشاردر .

هر نه قدر اسباب خلقه موهوب اولدی بى نطق کبی بر خاصه میزه سی حیوانات سائردهن تعریفه بر تعریف نام اوله بیلیر سؤالی بوراده وارد اوله بیلیر ایسه ده بو تعریف منطقیوبه کوره در . چونکه قرآن کریمده « **وَ اَنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَعْقَهُوْنَ تَسْبِيْحَهُمْ** » آیت حمله سبک هر شیئی کندى لسان حالیه رخی تسبیح و تحمید ایدر لر . لکن سز انلرک تسبیح لر ی فهم و ادراک ایده مز سکز انحق الله تعالی بیلیر: معنائی مضمین بولمسی دلالتیه حیوانات سائردهک بر لسان حال بولندی ا کلا شامقده اولسندن اهل حقیقت و شریعتک انسانى حیوانات سائردهن تفریق ایدن قوه میزه سی فکر ترجیحدن عبارت اولدی بى بیان ایتمایده بوسبیه مستدر . ایشته اوزاغه سبته یقینی کوتوبه سبته ایوبی فرق ایتمیرن بوفکر ترجیح خاصه سنه کتب کلامیه ده حررؤ احتیاری نامی ویرلمشدر . مولد اسباب اولان بوجزؤ اختیار حقنده یک چون بحثلر ایدلمش ایسه ده یک مختصر کیلوب عوامک ا کلا یه سبته حکمی یولده ایصاح ایدلما مشدر حالبوکه انسان ایچونک لازمی اولان بر مسئله در . چونکه بتون شریعت اسباب ایله در . اهل سنت عندنده الله خالق قول کاسبدر بونی بویه بیللمیدر . جبرییه ، معتزله ، طبیعیون ایسه بوکا مخالفدر . علماء اهل سنت ترجیحدن حصوله کلوب جزؤ احتیاری نامی ویریلان شیئی میلان القاب یعنی خواهش واستکدن عبارت برکیهیت اولمق اوزره تعریف ایتمشلدر . بوجزؤ اختیاری دنیلان شینک موحودیت و معدومیتی حقنده دخی اختلاف وارددر . ابومنصور ماتریدی سمرقندی حضرتلری نه موجود و نه معدوم اولیوب خالق ا کا تعاق ایتمز . بلکه عالم ایله معلومک مایینده اولان سبتدن عبارت بر حال اولمق اوزره تعریف ایتمشدر . ابوموسی الاشعری

ایسه موجود اولدیمی فقط موجودتی محلیت اعتباریه اولوب عبدك
ا کا محل دوشدیککی بیان ایلمشدر.

ایمدی کرک حال حیثیه اولسون کرک محلیت اعتباریه اولسون جزء
اختیاریک شوتی محققدر. اگر حره اختیاری ثابت اولمزه اوامر
وواهی و تکالیف الهی بی متضمن آیات قرآنیه عبث اولمق لازم کلیر
ایدی. حالوکه قرآن کریمده «فَامشُوا فی مَا کَهَا وَکُلُوا مِن رزْقِهِ» آیت
جدلیه سی کی کسبه دائر واسبابه تشک امری متضمن بجه آیات کثیره
وارددر. اهل سنه کوره اساس عادی وایحقی مؤثر حقی حیات
حقدر. مثلا برطفل بوزادک دفع حوع ایچون اعلامسی وبرمریصک
شفا یاب اولمق امیدیه علاج طلبنده بولمسی کی حتی حیواناتک بیه
حسیاتلری سوقیه آخالقنری صاحبزیه اعلامه چاشملری اسبابه
تشبدن اشقه رشئ ایله تعریف اوله مار شوخالده بیلملیدر که هرشی
اسبابه متیدر. اسبابک افعال وحرکاتده حیر وشر وقوعه کلان
عملیاتی دخی فکر طرح دیلان حره اختیاریک سواقده متحصص
اسبابه مستدرکه بوانده رمثال خارجی ایرادیه تصویر مسئله ایدلم :
مثلا رید کوله سنه رالتون و پرونده حیره صرف ایتمنی تیه ایدرک
بوامری احرا ایلدیکی حالده نزدیکه مقبول اوله حقی و امریک
حلافه حرکت تقدیرنده معاتب طوبیه حنی احطار ایلسه ده کوله
افندیسک حلاف رضایی اوله رق او آچه بی سفاسته صرف ایتمسه
بویوردن دوچار اوله حنی عتاب البتده عبدك اثر فعلی اوله حعنده تردد
ایدلر. حساب حق دخی کمال عدالت صفتیه متصف وطم و تعدیدن
هنزه اولوب قرآن عظیم الشانده « و ما انا بظالم للعبيد » یعنی « بن
قوللریمه ظلم ایدیچی دکلم » بیورمش اولمسیده عبدك فعلانه کوره
معاتب اوله جفته برره ایدر .

یوقسه حربیه ، معتزله ، طه و نیک دها بلری حبلاف اهل سنتدر .
 بولردن حربیه منسبی نیک و بد هر افعاله عندک مدحلیتی کلیاً
 هسلردن سلب ایله « کل مه » دهرک طریق عطاب و کر بوئه صلاتده
 پویان و مه بلین رمره سیده افعال اختیاریده عند فعلک خالق اولوق
 فکریه دهانله سری موجب افعاله اصلح عناد حاب مولا اورریه
 واحب اولدیعی و کزیده بولهری گرفتار حسران اولمقده و طبعیون
 فرقه سیده هر شئیک ایجادی اشیاک اثر طبیعتی اولوق مرکز باطنده درکه
 بولارک حمله سیده مردوددر اهل سنه کوره اصلح عناد حاب مولا
 اورریه واحب دکلددر . دیلرسه ایتمر . چونکه « لایسنل عما یعمل » در .
 « کس دلیک دیرتمه ای هس فصول * فاعل محاردرر ملکده اول »

﴿ بحث اول ﴾

« مقاله اولی سیاستده در »

مقدمهده اهل سنه کوره الله حاق وون کاسب اولمعله هر مؤمن ایچون
 بویه اعتماد ایذک لارمکله حکمی بیان ایذمش و افعال احباریده عندک
 مدحلی بولدییده اثبات اولمشیدی . بومقاله مرده ایسه اهل سنه
 محالف اولان فرقه لارک سقامت فکر و نطلاق دها بلری ادله صریحیه
 عقلیه خارجیه ایلهده اثبات ایذبله حکدر . « حربیه مهلا ارتعاش
 مسئله سده ستمه یه متلا اولان رمریص ایله رفاصلق ایذن رکیمسه نیک
 حرکتلری یذیده فرق اولوب اولمدیعی سؤال ایذرر . بولردن
 حرکت ایذوب ایجامل یذ اختیاریده بومان رفاصلق حرکتی اختیاری
 و مریصلق ارتعاشی ایسه اضطراری اولمسه نظرأ شو ایکی حرکت
 یذیده کی فرق عظیم البته انکار ایذبله حکمی شبهه سردر .

سارین بوکا مقیس اولوب حیره و شره صری عندک اراده سنه محول بولان اعمال اختیارده دخی عندک مدحلی غیر قابل انکار بدیهیانددر. اعمال اختیارده هول فعالمک حاتی اولدیعی اعقادده بولان معتزلیهده سؤال ایدررکه عجمی محرك حقیقیک اثر محرکی اوله رق متباداً حرکت ایدن کور قباقریک حرکات معتاد متوالیه سی مستمرأ دوچار تعلیل ایدمیلیمکه هیچ ر فردک قدرتی تعلق ایدرمی شهه یوق که ایدم صر چونکه بولر ، محرك و مسکن و حاتی حقیقیک اثر انداع و حلقی اولمغه معتزلیک اعمال اختیارده قول فعالمک حاتی اولمق حقدکی فکر فاسدلیک مردودیتنه برهاندر .

طبیعیونک دهاب ماطلر یه کلجسه : بولر و اص مطلقک تریتجانه صعیده پرورشیب کال اوله رق حصصی سهرک اوریده الوان محتامه ایله تحلیلمای ظهور اولان ازهار لطافت شاری طبعک اثر ایجابی اولمق اورره تاقی ایدرر ' بولرک دهالری کی ایجابده طبیعتک تأثیری فرص اولسه قرمری ، یاص و سیاه رنگلی طور اقلره اکیلان متوع ارهارک هر ریبی طبیعتک تأثیریه سه تله معروس اولدیعی طور اراغک ریکه مشابه ظهور ایتمی لومی درکار ایکن او یولده ساحه نمای ظهور اولماسی بر محصص معویک اراده سنه تبعی اقتضا ایدرررکه او محصص حقیقی دخی حباب حقدر .

بوکرده محالهدن حریرک احتار ایلدکاری مسلکک کیدی فعلریابهده مردودیتی ثابتدر . مثلاً : بولردن بریسه آحری طرفدن صر و تحقیر ایله معامله ایدیله حک اولسه مسلکری اقتضاسجه صارمک بو فعلده دحلی اولماق لازمکله حکسه ساء هیچ سس چیقارمیوب « کل منه » دیررک قضایه رضا کوسترمسی ایجاب ایدرکی ضاربه قارشو مقابله دن کرو طور ماقده اولدقاری ثابتدر . بولرک بویله نفسه کران کلان

افعالی موجب افعالہ مسلکری حازہ چیتو بندہ حطوطات ہسابیہ
تحرک ایدن مہماندہ « حریرہ » مسلک عطالت پرستانہ سی سالکیندن
کورناری مسلکریسک تیرورلک اورریسہ اُسس ایتش کرکیوہ
صلالت اولدینعدہ شہہ راقار . چونکہ معاداللہ ہر درلو شاعتی اختیار
ایلہ نوافالذہ کی مدحلیتی کلیاً ہسندن سلب ایدرک لساناً وقللاً س بو
افعالی اللہک امریلہ ایشلدم ہم المذہ رشی یوقدر « کل مہ » بیہ ہرشی
اللہدندر دیمک کی اسادنی ادناہیہ حرأت یوقدر سقم اصحاحی انایسندن
اشد رشریر اولوق درکہ سہ بزیل ایلہ برابر داریندہ حسمراہ کرفتار
ایدہ حکمی شہہ سردر .

حضرت آدم علیہ السلام حیدہ ایکن مع اولدیعی موہدن اکلئ سبیلہ
دوچار اولدیعی حطاب عتاب الہیہ قارشو دلہ واقعہ سی حاب حقلک
ارادہ وسوفہ اساددن احباب وکندی افعال اختیارہ سی اثری اولدیعی
ادراک ایلہ « یارنی س ہسمہ طلم استدم سی عموایت مرحمت الہیکہ
التحا ایدرم » تعریاتیلہ حریمی سلوب اعتراف قصور ایتمی وعموا الہیہ
التحا ایلمہ سی سبیلہ مطہر عموعمور اولمش المیس ، ایسہ حضرت آدمہ
سجدہ ایتیمک حقدہ کی امر الہیہ بہ اقیاد ایتیمہرک ترمداً عصیان بو
حرکتی دخی حیا ایتیمکریں حباب حقلک ارادہ سہ اساد ایتیمک حرأت
ملموعانہ سیدہ نولمش اولمی سبیلہ مؤندا سراوار لعنت اولمشدر حریرلر
کی کافہ افعال اختیارہ یی محبوری اولہرق اللہک ارادہ وسوقیلہ
ایشلدیکی بیان ایلہ حساب مولی اورریسہ اساد ایتیمک حرکت
کستانہ سیدہ بولورسہ سزاوار غضب الہی اولہحی درکاردر . نوکا
ایسہ انایسک دوچار اولدیعی لعنت اندیہ سیوک ردایل اولہ سیلیر . ایتدی
اسان ایچون لارم اولان جناب حلاق عظیمک کمال قدرت ربابہ سنہ
معتقد اولملہ برابر ارادات ربابہ یی احرا ایچون ارادہ حرثیہ سی صرفہ

مخبر اولدیمی بیلرک و اراده حرثیه سی شره صرف ایتمکن احتساب و مقتضای حال شریعت وقوعه کله حک کماه و حظایا سیده قصوری کدی فعله عطف ایله حاب حقدن عویجی استرحام ایدرک توه کار اولمقدر . ناکه بو اعتراف قصور سببیه مطهر عمران اوله بیلسون . ایشته شرع شریفک قبول ایلدیکی حبر متوسط بودر . داآ هر امورده مقبولیب دخی وسط درجه ددر . نصل که حدیث شریفده «حیر الامور اوساطها» وارد اولمشدر . هر شده افراط و تعریط و حیم العاقه در . رمین افادیه مناسب دوشدیکی ایچون اعتقادده هریطی الترام حبر نه حک داهب اولدیمی ره ناروه حک نصل رکروه حطرنک اولدی حقیقه دده راز ایصاحات و برمش اولم .

بورمره مسئله اراده حرثیه نی کما نسلریدن سلب و کافه افعالی سوق الهی به اسادایده رک کمال توکل نمانشه طریق عطای اختیار ایلمکده دزلر . بولرک بو مسالک عطفال پرستاه لری ایسه نه مدهش نتیجه لر تولید ایدیه بیله حک حرنی ر ملاحظه ایله اکلاشله حق حقایق ددر . مثلاً سرورلک و عطفال پرستلک الحاقی ایله کسب و کاردن آواره قالان و بوسدله معیشت تدارکدن محروم اولان رشخص عاجرک و آچلمک تأیراته تاب آور مقاوم اوله موب مهامت تسأل مدانی ارکاب ایله حکی درکاردر .

بو نکلده اسدلال اولورکه انسانله طاری اولان هر درلو عقوبانک باشلیجه مدشانی بیجه تکاملدر .

﴿ بحث نانی ﴾

« مقاله نایب بیاسده در »

اولاً حجاب حَقِّ و ارلعی نایباً عقل واسطه سیله بیلدک هر کسه لارمدر. مصوغات الهیه به نظر ایدرک صانع حقیقی بی استدلال و اثر دن مؤثره و صفات دن داتنه استقال ایتمک و بو مکونانک رحائق و صاحی اولدیه قلی ایسایدیرمق ایچسون عقل دیلان قوه بمیره انه نوع سی بشری مشرف ایتمشدر .

دات واحب الوحودک و ارلعی کندیبسید ندر عیریدن دکلددر . حجاب حق خاطره تادر ایدن شیلره نکره مکدن مرهددر. وجودناری قدیمدر. اولی و آخری یوقدر . چو وکه اولانک و آخرانک حدوث علامتی اولدیبسیدن بوصفت دات احل اغلاده تصور اولمار و مخلوقک و حوددی حادث اولمعلیه مخلوق قدیم اولان حالتی آکلایه مار دات واحب الوحود جسمدن مره اولدیجی ایچون جسمانی اولانر حجاب مولانک هویت و حقیقتی درک ایدر مرلر . بو مقسامده مصرع اولی حصرت انا نکر و مصرع نایسی حصرت علی رضی الله عهما طرفریدن اولوق اورره مشترکا انشا بیورلمش اولان نظم بلایع افاده مرئی توصیح و تفسیره کایددر .

العَجْرُ عَنْ دَرْكِ الْأَدْرَاكِ ادْرَاكِ : وَالْحَثُّ عَنْ سِرِّ دَاتِ اللَّهِ اشْرَاكِ
 .. اسی نودر حساب حقی که و حقیقیه اده اکنز طاهر قالمق عین ادراکدر و سر دات الهیدن بحث ایتمک عین اشراکدر . حجاب حَقِّ و ارلعی امی اولان ر اعراضی بیلله عقلاً استدلال ایتمشدر حصرت

فجر کائنات علیه افضل التحیات اقدم طرفین ، بودیابک صاحبی
 وارمیدر یولده واقع اولان سؤال سعادت نریسه اعرانی حوآ اوت
 واردر دیمی اورریسه ، کرار استدلالک بدر سؤالهده « العرة بدل
 عَلَى النَّعْرِ وَالْأَثْرِ بَدَلٌ عَلَى الْمَسِيرِ اِسْمَاءُ دَاتُ اَرَاخِ وَالْاَرْضُ دَاتُ حَاحِ
 اَفْتَدَلَانٌ عَلَى اللِّطَافِ الْحَبْرِ » حوای ویرمشدرکه دوه فصلاتی دوهنک
 یکدیکنه ، آدم ابری مشی اسامه دلالت ایتکنده ایکن بوقدر روحی
 محتوی اولان سما وبقدر حبالی مشتمل اولان ارض لطاف و حیر
 اولان حساب حقلک وارله دلالت ایترمی « معناسی مفید اولان
 بو حوآ حساب پیعمر دیشان طرفین « هرکیم اهل حتی کورمک
 ایستریسه بواعر اینک یوریه ناقسون « کلامیله اعرانی بی تشیره مطهر
 ایتشدر و حودناری محسوساته قیاس ابهده استدلال اولنمدهدر .
 مثلا ترکیک ادارهسی رقبوداه رقبوانک انشاسی رمعمارک و حودیه
 لزومس ایتدیره حکمی بوقدر عوالمک دخی استطام دورانی و فوام دوامی
 برصانع وصاحب حقیقیک و حودی و حوب قطعی ایله ایجاب ایتدیرمکنه
 اولدی شیهر سردر که اوده الحق حاب واحب الوحود حصر نلریدر .
 دات احل و اعلاک وحدایت کریاسی ایسه « لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلُ اللَّهِ
 لَفَسَدَتَا » آیت کریمه سگ متصم اولدی : اکر فالرض یرده و کورکده
 آلهلر اولسه ایدی نظام عالم فساده متحر اولور ایدی معالی مبنی ایله
 نایتدر . بوراده رها نمانع طریقله ، تعدی فرض اولان آلهلر اتفاقیده
 تصور اوله ییله جکی جای سؤال اوله ییلورسهده اوتقدیرده یامرداً هر
 بریک اقتداری و یا حود یکدیکره احتیاجی لزومی ایجاب ایتدیررکه شق اول
 فضلهلی شق ثانی دخی عجزی موحددر . صفات الوهیه تصاد تام تشکیل

ایدن بو احوال ایسه ، کمال عظمت و قدرته برابر وحدانیت آلهیه
کمال وضوح ایله بلاشک اثبات ایلمکده در .

﴿ بحث ثالث ﴾

« مقاله ناله بیاننده در »

کتاب کلامیه ده قضا و قدر و علم و ارادت و قدرت و تکوین صفتلری حقیقده پک
چوق اختلاف و مباحثات جریان ایتمشدر . بو صفتلر جناب واجب الوجودک
صفات ثبوتیه سندندر . بو صفتلر قدیمده قضا و قدر ایکیسی بر معنایه در . بعض
علما : الْقَضَاءُ مَا فِي الْعِلْمِ وَالْقَدَرُ مَا فِي الْأَرَادَةِ : یعنی قضا علم والهیده قدر ایسه
اراده سبجانیه ده کاشندر . « أَنَا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ » آیت کریمه سنده
ای بقدره و ارادته معناسنده تفسیر ایله قضا و قدری تقریق ایدر لر . بو آیت
جلیله نیک معناسی هر شیء علم و اراده منزه خلق ایدرز دیمکدر جناب حق
بر شیء قصد ایتمدیکی وقت « إِذَا أَرَادَ شَيْئًا قَالَ لَهُ كُنْ » امر ایله اراده بیورر .
بو ترکیب دن ایکی شیء حصوله کبیر ! بریسی اراده لفظندن مقصود اولان قدر
بریسیده قول لفظندن مقصود اولان قضا اولدینی صاحب تفسیر کبیر امام
فخر الدین رازی بیان ایلمشدر . امام خطابی دخی قضا علم ازلی به قدر لایزاله
یعنی « لوح محفوظه » نظر له اولدینی بیان ایلمکده در . ایمدی جناب حقیق
اراده صمدانیسه بر ویا ایکی اولدینی حقیقده اختلاف ایدلمش ایسه ده
اصح اولان ایکیدر . بریسی علم ازلی به بری لایزاله اولان اراده لری
اولوب بونلرک ایکیسیده قدیمدر .

عبد حادث و افعال اختیاریدہ عبدک ارادہ سی دە حادث اولدینی ایچون جناب حَقِّک انجیق لایزاله اولان ارادۀ علیہ سنک تعلق دخی حادثدر . نته کیم عبدک اوامر الهی به سرفرو بردۀ اطاعت اولسی مکافاتی و منبأته انهما کی ایسه مجازاتی انتاج ایلمسنک حکمتی ده ارادۀ سبحانیه نک عبدک افعال اختیاریه سنک صرفنه کوره تعلق ایلمکده اولسی اسبابنه مبتیدرکه بوده عدالت الهیه نک کالنه بر برهاندر .

کذلک معلومات علم الهی به تابعدر . یعنی مخلوقات نه وجه و صفت اوزره اوله جق ایسه اکاکوره تعلق ایتمشدر . جناب حَقِّک بوصفت جلیله سی معلومه جبر و تأثیر کوسترمز . علم الهینک تعلق وقوعندن اول عبدک خبردار اوله بیلمسی غیر ممکن اولدینی جهته علم الهیند و قضا و قدردن بحث ایلمک عیبر . اراده صفتی علمک تعلقنه ، و قدرت و تکوین صفتلریده ارادات صفتنه تعلق ایدر . تکوین ایجاد دیمک اولدیفندن عبدک ارادۀ جزئیه سی خیر و شره صرفی علم الهینک اوصورتله شرف تعلق و جلوه کر اولسنه سبب اولور . چونکه افعال اختیاریده قول نه بی ایستر ایسه انی خلق ایجاد ایتمک جناب قادر و قیوم حضرتلری مقتدردر . مع هذا عبدک افعالنه کوره تعلق ایدن علم ، علم الهی ازلینک عینی اوله رق ظهور ایدر . زیرا هر شیء اوله جفی کبی بیلمک و تقدیر ایتمک شان الوهیت ایجادندن اولوب بیلمامک ایسه حاشا علم الهیده نقصانیت شائبه سی مستلزم احوالی ایجاد ایتمک بررکه بوده تصور اولنه ماز . اعتقادی ضعیف اولان بعض هوا پرستانک « اَلشَّقِیُّ شَقِیٌّ فِی بَطْنِ اُمِّهِ » « وَ السَّعِیْدُ سَعِیْدٌ فِی بَطْنِ اُمِّهِ » حدیث شریفی مآئی یا ککش تلقی و تفهم ایله عملی ترک و فسقه جسارت ایتمکله برابر بمض صاف درون اولان بیچارکان امتی ببله طریق فساد سوق و اخلاادن چکینه زلزله . حالبوکه شقی بطن آمده ببله شقی سعید

رحم مادرده دخی سعیددر « مناسنی متضمن اولان بو حدیث شریف علم ازلی بی بیان معرضنده لسان معجز بیان حضرت فیخر عالمدن شرفصدور ایلدیکی، وانسانک دخی سعادت وشقاوتی عاقبت حالی اولان عالم برزخده اکلاشیله جق برکیفیت اولوب بونی وقوعندن اول استدراک ایسه بر امر محال اولسنه منی زمره ناجیه به التحاق ایله سعادت حاله نائلیت ایچون نص صریح ایله تبیین بیوریلان اوامر الهی بی اجرا ونواهدین اجتناب ایلمسی و علم ازلی الهیدن بحث ایلامسی لزومی توصیه اولتور . تقدیر الهی هر نه ایسه انسان ایچون اکا مظهریت محقق و مجبوری در .

— خاتمه —

هان جناب حق سایه شاهانه لرینی هموم اقوام عثمانیه و علی الخصوص ملت نخبیه اسلامیه اوزرنده دایم و برقرار و سطوت و شوکت هایونلرینی مادام الملو ان یابدار بیورسون آمین . پادشاه ترقی پرور افندمن حضرت تلی صناع و معارفک تعمیم و ترقیبی امرنده بر اقدام مجاهدانه ایله عنایت خسروانه لرینی علی التوالی ابذل ایله نعم علم و معارف و صنایعدن بهره یاب فیض و کمال ایتمک مقصد خیر مرصدیه اسباب رفاه و ترقی بی استکمال و ممالک شاهانه لرینک هر بر جهتی فردوس آباد سعادت کبی غبطه بخشای یار و اغیار ایده جک حال ترقی به ایصاله حصر آمال بیورمقده ایکن افراد ملتک بونعمت جلیله عظمادن حصه چین فیوضات اوله رق استفاده ایله

« الناس على سلوك ملوكهم » مدلولنجه اوشهر يار عدالت پرور وشهنشاه
ديانتكستر السلطان الغازي ﴿عبدالحميد﴾ خان ثاني افدمن حضرت تليرينك
آرزوي پيغمبر بسندانه لري دائرة فلاح باهره سنده اثر همايونلرينه تبعيته
اكتساب سعادت دنويوه واخروييه شستابان اولمق ديناً فرض ،
عقلاً مقبول اولان احوالندردر وعطالت پرورلك ايسه سلم ترقيده
اعتلايه باشليجه بر مانه تشكيل ايده چكي شسه دن آزاده در .
ومن الله التوفيق